

nologiji pridig Grigorija Camblaka», ki na koncu XIV. in v začetku XV. stoletja s svojim literarnim delovanjem spaja južne in vzhodne Slované. Zato s takim veseljem poroča o priobčenih korespondencah velikih slavistov in njih znancev (Dobrovskega, Čelakovskega, Grimma), o publikaciji Šafaříkove avtobijografije in o novem poskusu slavistične bibliografije pri Rusih. Zato mu je korespondenca grofa N. P. Rumjanceva dobrodošel povod, da govori o začetkih ruske slavistike. Z veseljem poroča o dveh obširnih ruskih publikacijah, Florinskega in Niederla, iz katerih se rusko občinstvo lahko pouči o današnjih slovanskih narodih.

(Konec prihodnjič.)

Ivan Albreht:

Novela.

Radar me je povabil prijatelj profesor Dolinar na čaj, sem bil vselej iskreno vesel in sem se redno drage volje odzival njegovemu vabilu. Družba, ki se je shajala pri njem, je bila vedra in prijazna, dovolj izbrana in taka, da ni bilo človeku dolgčas, obenem pa brez tiste narejene umerjenosti, ki sili k marijonestvu. Profesor Dolinar sam je bil še mlad, prijeten mož precej široke naobrazbe in prijaznega značaja, ki vsaj izven šolskega poslopja ni kazal nobene onih zoprnih potez, ki navadno spremljajo njegov stan. V svojo privatno zabavo se je mnogo pečal s telepatijo, hipnotizmom, špiritizmom in podobnimi nepojasnjenimi znanostmi, o katerih je težko reči odločilno besedo. Pri vsej njegovi nehlinjeni odkritosti pa človek vendar ni mogel nikoli reči, kam izrazito meri njegovo naziranje. Enako je bilo nemogoče z gotovostjo ločiti v njegovem mnenju pristnost od okraskov. Ta okoliščina je odevala ves njegov značaj z neko posebno kopreno nejasnosti in zagonetnosti, ki pa nikakor ni odbijala, ampak vsled ostalih simpatičnih potez v značaju naravnost vabila. Zlasti ženski svet je cenil profesorja Dolinarja in je vedno iskal njegove družbe. Sicer je gotovo in jasno, da je k temu v obili meri pripomogel njegov lepi stas, pravilni obraz in pod močnimi črnimi obrvmi zagonetno zroče črne oči, vendar sem prepričan, da so imele v splošnem še več veljave preje navedene lastnosti. Bodisi že kakorkoli: gospa Dolinarjeva je imela svojega moža tako rada, kakor malo katera svojega. Bila je pri njem kakor magnetna igla pri kompasu in v skoro nerazumljivi udanosti je čutila vsak njegov drhtljaj, vsak še tako skriven giblaj njegove duše. Gotovo tega ni doumela,

ker po razumu svojemu možu ni bila enakorasla. Tudi obraz njen in stas ni bil ne lep in ne grd; nekaj tistega je bilo v obojem, čemur pravimo, da je vsakdanje, toda v krogu družine je zadobila ta vsakdanjost nekšen topel sijaj. Malenkostne, skoro brezpozembne pozornosti, ki jih je izkazovala možu ali pa tudi gostom, je znala izvesti s tako prisrčnostjo, da je vsakogar že v prvem srečanju z neminljivo vezjo priklenila nase. Zato je bil dom profesorja Dolinarja dom nekaljenega miru in zadovoljnosti.

Tisto popoldne sem bil torej zopet pri profesorju Dolinarju in čas nam je potekal nenavadno brzo. Razgovarjali smo se o možnosti samostojnega, zavestnega življenja duše po smrti telesa — in mnenja so se križala v stoteri smeri. Ženske so v splošnem zagovarjale nazor o posmrtnem življenju in so ga mestoma z ognjevito strastjo branile zoper pomisleke moških, ki so hoteli samo v družbi s telesom dovršiti svoj višek, ko je povzel besedo slikar Borin, globok in resničen umetnik, in je začel trditi, da si on sploh ne more misliti življenja brez posmrtnosti. Sicer je razvijal svojo teorijo nejasno in samo kakor v slutnjah, vendar pa s takim nadihom ekstaze, da je potegnil ves krog za seboj. Damam so sijale oči in z lic jim je izginila vsa kri. Uprav pile in srkale so njegove besede vase in nekatere so kazale znake tiste plahe otopelosti v izrazu obraza, kakršni se pogostoma pojavijo pri ljudeh pred hipnotičnim spanjem. Slikar sam je strmel nekam v daljavo in vrhu čela, kjer pričenjajo lasje, so mu silile znojne kapljice iz kože.

Profesor Dolinar je ves čas pazno sledil razgovoru, ne da bi se bil sam količkaj vmešaval v debato. Od časa do časa mu je obkrožil ustna smehlaj, včasih so mu vzplamtele oči, sicer pa je bil mož miren in čisto kakor človek, ki opazuje kako stvar vestno, a brez posebnega zanimanja. Žena je spremljala soproga z njej lastno prilagodljivostjo.

Ko je slikar končal, je pripomnil profesor:

Ker smo že na tem polju, naj še jaz povem malenkost iz svojega življenja. Opomniti pa moram takoj, da ni moj namen, nositi kakorkoli luč v to težavno vprašanje. Povedati hočem samo nekaj, kar bi v drugačnih okoliščinah in pod drugimi pogoji lahko pomenilo nekaj nezaslišanega. Sicer pa ne maram delati posebnih uvodov.

Dame so se zganile in nekaj nervoznega je napolnilo ovzdušje. Slikar si je pogladil lase, našgal cigareto in je, nenadoma postavljen na realna tla, dejal nekam brezbarvno:

«Čujmo!»

Vse ostalo je molčalo, profesor Dolinar pa je povzel:

— To je bilo v jeseni osemnajstega leta. Takrat sem bil živčno silno razdrapan in tako uničen, da sem bil prisiljen prositi za dopust. Začetkom septembra sem odšel z družino iz mesta v neko polplaninsko vas, ki slove čez leto kot skromno, a prijetno letovišče, in sem se naselil tam s trdnim sklepom, da hočem živeti v popolnem miru in izrabiti čas dopusta samo v okrepitev zdravja. Toda komaj sem bival tam kakih dobrih štirinajst dni, sem se že seznanil z neko tamošnjo družino. Bila je to udova s tremi otroci, izmed katerih je slovela najstarejša hči po svoji lepoti in še po raznih prikupljivih lastnostih daleč tam okrog. Sicer pa podrobnosti ne spadajo sem. S tisto družino, oziroma z najstarejšo hčerko Martino smo se seznanili čisto slučajno. Naša mala se je igrala zunaj nekje, pa je padla in si je pošteno razbila nos. Martina jo je dvignila in jo je prinesla k nam. Izza tistega dne smo bili znanci. Morda ne bi bilo imelo to nobenih posebnih posledic in bi se bila vez med nami prekinila, predno se je prav začela, da ni Martina imela dveh sposobnosti: igrala je spretno klavir in znala je preškrbeti tobak. Danes je to poslednje seveda smešno, v tistih dneh pa je bilo, zlasti na deželi, velikega pomena. Kajti jaz sem v zdravju in bolezni neločljiv prijatelj tobaka in sem precej neprijetno občutil pomanjkanje te rastline. Poleg tega se je izkazalo, da ima dekle skrbno vzgojo in je jako družabno bitje. Tako je bila Martina v onem času naša stalna in edina družabnica. Zlasti z mojo ženo sta si postali prav iskreni prijateljici.

Proti koncu septembra je nenadoma obolela. Izprva ni nihče mislil nič zlega, toda že čez teden dni je bolezen prevzela bolnico tako, da smo se vsi bali nevarnosti, le Martina sama je bila brez skrbi in se je smejala, kadar je ugledala preplašene obraze kraj postelje. Govorila je zelo mnogo, delala je bujne načrte za življenje in je bila sploh vedra in mestoma celo razposajena, samo sušila se je kakor list v jeseni in termometer je kazal včasih pri njej do štirideset stopinj toplote.

Morda je zapazil profesor Dolinar na kakem obrazu nejevoljo ali mogoče celo neprijetno razočaranje, mogoče je pa tudi, da je hotel le bolj zbrati svoje misli; ko se je prekinil.

— Stvar vam utegne morda biti nekoliko dolgočasna, gospoda, ker ste najbrže pričakovali čisto kaj drugega, vendar sem moral seči tako daleč, ker je bilo vse bistveno potrebno. Ako dovolite, takoj nadaljujem?

Seveda smo vsi brez izjeme prosili, naj govori. Preprostost dogodka, v kolikor ga nam je bil odkril, in morda tudi lahkotnost njegovega pripovedovanja sta vzbujali radovednost v nas.

— Prihajali so zdravniki, prihajali in odhajali in so bili vsi istega mnenja, da za Martino ni pomoči. Bolnica pa je sanjala, sanjala z odprtimi očmi in ni hotela ničesar slišati o zdravniški znanosti. Venomer je prosila ženo in mene, naj jo po možnosti obiskujeva, naj bova pri njej in res sva bila dannadan vsaj po enkrat tam.

Vtistem času je bil človek še izza vojne vaje sleherne grozote in zla, vendar me je hiranje tega mladega dekleta nekam čudno presunilo. Ni še štela celih dvaindvajset let in njen obraz je bil kakor razkošen cvet, dokler je bila zdrava. Zdaj pa se je vse začelo nekam krčiti in tanjšati, oči so bile daleč pod čelom in nos je štrlel stisnjen in dolg, kakor da ni določen temu obrazu.

Zunaj je že zdavnaj minila jesen, zima se je že razbohotila, Martina pa je bila še vedno v postelji in zmirom drobnejša. Kadar se je naveličala enega zdravnika, je zahtevala drugega, pomoči pa le ni bilo.

Čim bolj je pešala, tem bolj je postajala iskrena in zaupna napram nama. Celo tako daleč je prišlo, da je prijokala mati njena k nam, ako sva kak dan izostala.

Ko je bilo že vsem jasno, da je Martinina bolezen nagla sušica, ki bo dovolila mlademu življenju komaj še par tednov obstanka, si je zaželela bolnica zimski plašč, muf in boo, kakršno je nosila moja žena. Mati je ustregla želji in Martina je bila otroško vesela. «Vsa bi bila rada kakor vi,» je pravila včasih. «Ne veste, kako sem vam hvaležna. Do smrti vam ne pozabim prijaznosti, ki mi jo izkazuje, in še po smrti ne.» Takrat je bilo prvič, da je v bolezni omenila smrt.

Kadar se zdravi oklene zdravega, je to nekaj naravnega, nekaj takega, o čemer človek mnogo ne premišljuje. Kadar pa se bolnik, ki mu dih smrti preveva bitje, oklene zdravega človeka, ima ta vedno občutek, da ga objemajo sence iz neznanih krajev in nepojmljivega sveta. Takšno je bilo tedaj razmerje med nami in Martino, — vsaj jaz sem ga občutil tako.

Malo dni pred božičem ji je že vzelo glas. Kratko, silno pospešeno dihanje in temnovijoličaste lise na licih so pričale o bližini konca. Odslej nisem mogel več prenašati pogleda na to mukepolno ugašanje mladega življenja in sem izostal. Tudi ženi sem rekel, naj izostane; kajti koncem koncev je jetika vendarle družica, ki je ni nihče vesel.

Mati Martinina je menda slutila moje misli in nas dolgo ni prihajala klicat. Imeli smo mir vse božične praznike in še tja nekam do srede prosinca. Takrat pa se je zgodilo nekaj čisto nepričakovanega. Žena moja je sedela z otrokoma v sobi. Bilo je tako pod večer ob solnčnem zatonu. Stanovali smo v pritličju. Jaz sem stal zunaj pred oknom in sem občudoval prelivanje barv, ko je dahnila zarja na nebo. Tedaj je nenadoma krepko udarilo po oknu, in ker ni bilo zunaj nikogar, sem šel v sobo misleč, da me kliče žena. Ali ko vstopim, me začudena vpraša, čemu sem trkal na okno. Otroka nista slišala ničesar... Gledala sva drug drugega, preizkuševala okno, razumeti pa le nisva mogla, kako naj bi bil nastal ropot.

Ko se je popolnoma znočilo, je prišla nenadoma Martinina mati k nam, objokana in vsa zasopla, in je za božjo voljo prosila, naj brez odlašanja greva k Martini. Pravila je, da je bolnica pod večer začela blesti in se v tistih vizijah razgovarjati z nama. Kadar se je za trenotek zavedla in spoznala, da naju ni tam, je klicala in prosila domače, naj gre kdo po naju.

Ob tej vesti sva se takoj odpravila in sva šla z materjo. Martina je napol sede ležala vznak in na očeh je bilo videti samo progo nitkasto preprežene beločnice. Mati je stopila k postelji in je rahlo vprašala: «Ali jih poznaš, Martina?» Tedaj je bolnica zbrala vse sile, da je pogledala, in se je nasmehnila ter dahnila skoro neslišno: «Da ste le prišli!» Okrog polnoči je že ni bilo več.

Dame so se zdrznile, slikar pa je pripomnil:

«Vidite! Čisto po moje. Tu je jasna zveza med takozvanim 'živim' in 'mrtvim'!»

Profesor Dolinar je skomignil z rameni:

— Kakor rečeno, nisem nameraval pojasnjevati. Hotel sem le povedati malenkost iz svojega življenja, in ker sem že tako daleč, naj jo povem prav do konca.

Nekaj dni po Martinini smrti sem moral po opravkih v mesto. Dnevi so bili tedaj mrzli, a mraz suh in v nekšnem oziru prijeten in krepilen, zato tudi nisem maral jemati voznika, ko sem hotel zjutraj k prvemu vlaku na dobro uro oddaljeno postajo, ampak sem jo mahnil raje peš. Nekako ob štirih sem odšel z doma. Pokrajina je počivala pod visokim snegom, ki ga je toliko osvetljevala mesečina, da je bilo lahko ločiti in spoznati konture posameznih predmetov. Odhajal sem zelo svež in čil, v nekakem slavnostnem razpoloženju zimskega jutra. Pot je peljala izmed hiš navzdol na prosto ravno polje. Bil sem morda že sto korakov zunaj vasi, ko se mi je nenadoma zazdelo, da nekdo hiti za menoj,

in po naglosti korakov sem sodil takoj, da mora biti ženska. Ker ljudje, zlasti ženske, tamkaj v zimskem času najraje ostajajo doma, se mi je zdelo čudno, kdo naj bi bil. Zato sem postal in sem se ozrl. In čisto zoper svoje hotenje in kljub vsemu upiranju, sem bil ne-nadoma ves neznaten in majhen, ko sem res ugledal žensko, ki je hitela, na vso moč hitela za menoj. Sunkoma in ne da bi bil vedel kako, sem se domislil Martine. Stal sem kakor pribit, nisem mogel naprej in nisem mogel nazaj, — ženska pa se mi je bližala s tako naglico, kakor da gre za pol sveta. V svesti, da zrem Martino pred seboj, sem ne vem po kakšnem nagonu zatisnil oči in sklonil glavo. Obhajalo me je tesno, neka dotlej neznana muka, a koraki so se bližali vedno jasneje, dokler nisem razločil izmed hreščanja snega mehkega šušljanja ženske obleke. S silnim naporom sem dvignil glavo in odprl oči. Pred menoj je stala istinito — moja žena in mi je vsa razgreta pojasnila:

«Cigarete si pozabil doma, pa sem stekla za teboj. Kaj bi počel na potu brez tobaka?»

Tone Gaspari:

Pesmi splavarjev.

1. Odhod.

Sv. Marka sam na bron udarja:
«Hoo, splavarji, Sava pada, pada,
vali več ne svedrajo uporno,
v ozke struge so prelili se pokorno
in hitijo s cesto od zapada
tja, kjer zgodnje, zlatokrile
bliske ustvarja vztočna zarja...»

Žile so splavarjev se krvi napile,
vesla so zavzdihnili... In splavi
so zleteli kakor čiger jata bela —
z vodo so prekrižali splavarji čela:
«Daleč doli solnčijo se srbska sela,
sv. Marka, tebi bodo pesmi tam zvonile,
če nas srečno spelješ po hrvaški Savi.»

2. Slovo.

Ob kolenih Savinja
kakor žolč še rohni
črez tolmane —